

Píše Nikola Mizerová

(E*forum, 15. 02. 2017)

Publikace ***Experimentelle Poesie in Mitteleuropa***, která je výstupem stejnojmenného hünfeldského kolokvia (říjen 2013), objevuje střeoevropské spojnice v oblasti experimentální poezie a z nové perspektivy tak nahlíží jeden z ústředních principů moderní literatury od druhé poloviny 20. století, označovaný již průkopníkem konkrétní poezie Eugenem Gomringerem za „mezinárodní a nadnárodní“ tendenci. Kniha sestávající z patnácti vydařených příspěvků, členěná do pěti tematických oddílů (*Visualität der Texte; Auditive und memoriale Dimensionen; Begriffe und Kontexte; Material, Medien, Maschinen; Raumtexte und Texträume*) a čtenářsky atraktivní mj. bohatým obrazovým materiálem dokládá, že ona střeoevropská propojenost experimentální tvorby je podstatným, ač doposud opomíjeným aspektem, a to zejména v germanistickém bádání.

Hesenský Hünfeld byl jako místo konání kolokvia vybrán záměrně v návaznosti na výstavní projekt Otevřená kniha Jürgena Bluma-Kwiatkowského („Das offene Buch. Poesie im öffentlichen Raum“, od 1996), v jehož rámci jsou obyvatelé a návštěvníci Hünfeldu konfrontováni s poezií ve veřejném prostoru a který tak nabídl vhodný tematický rámec. Ke kolokviu, pořádanému Klausem Schenkem (TU Dortmund), Anne Hultsch (TU Dresden) a Alicí Staškovou (FU Berlin, nyní Friedrich-Schiller-Universität Jena), byli přizváni přední odborníci z oboru germanistiky a slavistiky, kteří se zabývají literárním experimentem. Jmenujme Klause Petera Denckera, autora obsáhlé publikace *Optische Poesie*, Evu Krátkou, autorku českého pendantu *Vizuální poezie*, dále Ulricha Ernsta, který vede výzkumné pracoviště Visuelle Poesie při BU Wuppertal a z jehož pera vzešlo několik monografií na toto téma, či Bernharda Dotzlera, tvůrce třísvazkového díla *Diskurs und Medium*. Z hünfeldského setkání vzešla publikace, která rekapituluje stěžejní germanistické a slavistické výstupy výzkumu experimentální tvorby a může velmi dobře sloužit i jako zasvěcený úvod do tématu.

Publikace se však neomezuje pouze na výzkum literárního experimentu 20. století a snaží se alespoň nastínit aktuální vývojové tendence. V tomto smyslu uvedme zástupně oddíl nazvaný Materiál, média, stroje (*Material, Medien, Maschinen*) a věnovaný prolínání literatury a počítačové techniky. Například příspěvek Annette Gilbert se soustřeďuje na použití QR kódů v novodobých „básních“ v díle Josefa Linschingera a na podobné tvůrčí postupy.

Významným přínosem svazku je úvodem zmíněné otevření střeoevropské perspektivy. Ta je v tomto případě relevantní již z toho důvodu, že střeoevropské země, v nichž byl literární experiment ve druhé polovině 20. století z politických důvodů komunistickým

režimem potlačován, čerpaly podněty právě z německojazyčného prostředí, čímž ve stredo-evropské oblasti došlo k těsnému propojení mezi zeměmi východního bloku na straně jedné a BRD a Rakouskem na straně druhé.

V tomto smyslu přináší kniha množství překvapivých detailů. Z českého úhlu pohledu je objevný příspěvek Alice Staškové, který je pojat jako první skica k připravovanému výzkumu a zabývá se obsáhlou korespondencí průkopníků československého experimentu Bohumily Grögerové a Josefa Hiršala s Heißenbüttlem, Döhlem, Mayröckerovou a dalšími německojazyčnými autory. Dále nás např. překvapí, že Grögerová a Hiršal - vedeni především nemožností realizovat podobné záměry v totalitním Československu - napsali pro německý rozhlas několik rozhlasových her v němčině (viz také aktuální výzkum Pavla Novotného). Pavel Novotný se ve svém příspěvku věnuje libereckému „semestru experimentální tvorby“ - plánovanému tvůrčímu setkání českých a německojazyčných umělců v Liberci na jaře 1969, k němuž byli přizváni Gerhard Rühm, Ernst Jandl, Franz Mon či Reinhard Döhl a během něhož byla v Liberci natočena Rühmova legendární kompozice *Zensurierte Rede* (z politických důvodů zůstalo nakonec setkání omezeno především na české tvůrce, podařilo se však zrealizovat návštěvu Rühmovu).

Na příkladu zmíněných příspěvků Staškové a Novotného se rovněž ukazuje, že publikace úspěšně mapuje aktuální, právě se rodící výzkum a jeho první výsledky, což samozřejmě neplatí pouze pro oblast slavistiky (viz např. příspěvek Friedera von Ammona o zapomenutém, ač zcela zásadním díle Ernsta Jandla *13 radiophone Texte*).

Experimentelle Poesie in Mitteleuropa bohužel nezůstává ušetřena problému tříštivosti, typického pro sborníky a spjatého s otázkou, jak stmelit větší počet rozmanitě profilovaných příspěvků. Je nutno zmínit, že předmluva se omezuje na stručné představení příspěvků a jejich roztřídění do jednotlivých oddílů, zatímco obsáhlejší zastřešující a završující komentář zcela chybí. Čtenář se tak mj. nedozví, z jakého pojetí střední Evropy vlastně editoři vycházejí. V publikaci se navíc projevuje zřetelná disproporce mezi příspěvky věnovanými německé a české experimentální tvorbě a ostatním literaturám. Kniha se podrobně věnuje experimentu v německojazyčné, československé literatuře. Polská literatura je však zastoupena pouze jedním příspěvkem (Anne Hultsch o polské konkrétní poezii). Závěrem publikace jsou sice zmíněni autoři patřící k rumunské německojazyčné menšině (příspěvky Klause Schenka a Grazielly Predoiu o tvůrčích postupech v díle Oskara Pastiora a Herty Müllerové), slovenská a maďarská literatura však překvapivě není zastoupena vůbec. Ke slovu se naopak zcela nelogicky dostává současné experimentální umění Bosny-Hercegoviny, Chorvatska a Srbska, čili zemí Balkánu (příspěvek Gudrun Lehmann). Některé texty se navíc soustřeďují pouze na německojazyčný experiment a mezinárodní kontext nezohledňují. Celková koncepce svazku tak působí nedůsledně.

I tak je však publikace velmi kvalitním pramenem, který čtenáře provádí dosavadním i právě se rodícím výzkumem stredo-evropského literárního experimentu, poukazuje na

středoevropské spojnice v této oblasti, zohledňuje současné vývojové tendence experimentální tvorby a vytváří rozsáhlou síť odkazů k tématu. Nezbyvá než si přát také pro české univerzitní prostředí více odborných setkání podobného typu, z nichž by vycházely tak přínosné a podnětné výstupy.

Schenk, Klaus; Hultsch, Anne; Stašková, Alice (ed.): *Experimentelle Poesie in Mitteleuropa. Texte - Kontexte - Material - Raum*. Göttingen: V&R, 2016, 352 s.

www.ipsl.cz